

Nr 82.

Ankom till riksdagens kansli den 23 april 1941 kl. 3 e. m.

Memorial i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1941/42 till särskilda arvoden vid provårsläroverk.

(2:a avd.)

I propositionen, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1941/42 hade *Kungl. Maj:t* (åttonde huvudtiteln, punkt 114 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1941) föreslagit riksdagen att, såvitt nu är i fråga, godkänna en i statsrådsprotokollet intagen avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1941/42, upptagande under anslagsposten 2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av *Kungl. Maj:t*, en delpost å 133,300 kronor till Särskilda arvoden vid provårsläroverk.

I motiveringen till nämnda förslag hade departementschefen anfört:

»Genom beslut av 1937 års riksdag (jfr skrivelsen nr 469) utökades provårskapaciteten genom upprättande tillfälligtvis av två nya provårsläroverk. En ytterligare utökning framstår även under normala förhållanden som ett önskemål men är på av skolöverstyrelsen och extraläraryöreningen anförda skäl under nuvarande förhållanden särskilt av behovet påkallad. Då merkostnaderna för de åtgärder, som nu kunna komma i fråga, äro jämförelsevis begränsade, anser jag mig av nämnda skäl böra i likhet med skolöverstyrelsen framställa förslag i ämnet.

I enlighet med skolöverstyrelsens förslag räknar jag med en ökning av antalet provårskandidater, som få genomgå provåret på en termin. Jag vill emellertid ifrågasätta, om det icke under nuvarande exceptionella förhållanden på lärarbanan bör vara försvarligt att tillfälligtvis mottaga ett något större antal provårskandidater per anstalt än överstyrelsen räknat med, även om härigenom vissa olägenheter skulle uppstå. Jag utgår från att överstyrelsen med beaktande av de nu föreliggande speciella förhållandena tager denna fråga under förnyad omprövning och anser mig böra vid anslagskalkylerna i det följande beräkna anslagsmedlen till sådant belopp, att de lämna utrymme för en utökning av antalet provårskandidater utöver skolöverstyrelsens kalkyler.

I anslutning till skolöverstyrelsens förslag finner jag mig böra härutöver föreslå upprättandet av ytterligare ett provårsläroverk. Vid beräkningen i

det följande av de för provårsarvoden m. m. erforderliga anslagsmedlen utgår jag alltså från att provårsläroverkens antal för nästa budgetår ökas från åtta till nio. Vad förläggningen av den nya anstalten beträffar, är jag icke beredd att i detta sammanhang taga slutlig ställning till överstyrelsens förslag om dess anknytning till högre allmänna läroverket i Bromma. Ange- lägenheten av att Norrland, som nu icke äger någon provårsanstalt, erhåller tillgång till en sådan motiverar enligt min mening en närmare undersökning av möjligheterna att trots de av överstyrelsen framförda betänkligheterna förlägga den nya anstalten till något norrlandsläroverk, som befinner sig ur olika synpunkter lämpligt för detta ändamål. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att med ledning av resultatet av dessa ytterligare övervägan- den fatta beslut i ämnet.

I annat sammanhang har jag uttalat betänkligheter mot besparingsåtgärder vid de allmänna läroverken, vilka skulle få till följd en ökning av den rådande arbetslösheten bland läraraspiranterna. Samma skäl göra sig icke gällande i fråga om beskärningar av arvoden sådana som de här ifråga- varande. Jag delar härutinnan den principiella ståndpunkt, som statskontoret intagit. Jag kan dock i motsats till statskontoret icke förorda bespa- ringsåtgärder, som drabba extra ordinarie lärare hårdare än ordinarie. Å andra sidan är jag beredd att föreslå längre gående beskärningar av arvo- dena än vad statskontoret ifrågasatt. Jag förordar för egen del såsom en tillfällig besparingsåtgärd en sänkning av arvoden till såväl ordinarie som extra ordinarie lärare vid provårsläroverk med $\frac{1}{3}$ från 360 kronor till 240 kronor om året. Även de till provårsföreståndare och handledare utgående arvoden torde böra undergå motsvarande reduktion.

Vid bifall till vad jag sålunda föreslagit, synes delposten till särskilda ersättningar åt lärare vid provårsläroverk böra uppföras med 133,300 kro- nor, vilket innebär en anslagsminskning med 29,900 kronor. Härvid har jag beräknat, att den av mig förordade utökningen av antalet provårsläro- verk medför en merkostnad av omkring 15,000 kronor och att en anslags- marginal med 3,000 kronor beräknas för utökning av antalet provårskan- didater utöver vad överstyrelsens förslag innebär.»

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom andra kammaren av herr *I. Sefve* väckt motion (II: 57), vari hemställts, att riksdagen för att möjliggöra en provisorisk utvidgning av provårsläroverkens kapacitet måtte ej mindre medgiva en sänkning av antalet undervisningstimmar i veckan från nu lägst 8 med 3 till lägst 5 för de rektorer, som tillika äro provårsföreståndare och få mottaga mer än 11 lärarkandidater, än även bevilja 1,300 kronor till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, att utgå såsom arvode till skriv- biträdena vid provårsläroverken med 10 kronor för varje till läroverket hänvisad lärarkandidat;

dels ock en inom andra kammaren av herr *G. Arnemark* väckt motion (II: 82), vari hemställts, att riksdagen måtte vid beräkningen av den an- slagspost, i vilken särskilda arvoden vid provårsläroverk ingå, utgå från de belopp, som föreslagits av skolöverstyrelsen i fråga om provårsarvoden (360 kronor), av såväl skolöverstyrelsen som statskontoret i fråga om före-

ständerarvoden (1,500 kronor) och av statskontoret i fråga om handledararvoden (150 kronor, respektive 250 kronor).

Statsutskottet hade i sitt utlåtande nr 8 under punkten 115: o), såvitt nu är i fråga, hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 82 samt med avslag å motionen II: 57, i vad den avsåge anvisande av medel för beredande av ökade arvoden åt biträdena å provårsläroverkens rektorsexpeditioner, godkänna i utlåtandet intagen avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42, upptagande under anslagsposten 2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, en delpost å 133,300 kronor till Särskilda arvoden vid provårsläroverk.

I motiveringen till nämnda förslag hade utskottet under rubriken »Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t», anfört:

»Utskottet är ense med departementschefen och skolöverstyrelsen om önskvärdheten av att åtgärder vidtagas i syfte att utvidga provårskapaciteten. Två utvägar stå härvid till buds, antingen upprättandet av nya provårsläroverk eller utökning av det antal provårskandidater, som mottagas vid provårsläroverken. Då ett betydande antal lärare för närvarande finnas, vilka äro kompetenta att genomgå provår, men på grund av den nuvarande relativt ringa provårskapaciteten icke kunna beredas denna möjlighet, kan ett avhjälpande av svårigheterna allenast ernås genom anlåtandet av båda de angivna utvägarna. Departementschefen har dels föreslagit upprättandet av ett nytt provårsläroverk, dels ock vid sina anslagskalkyler räknat med en utökning av antalet provårskandidater vid provårsanstalterna. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har departementschefen icke nu funnit sig kunna taga slutlig ställning till överstyrelsens förslag om den nya provårsanstaltens anknytning till högre allmänna läroverket i Bromma. Departementschefen har ansett angelägenheten av att Norrland, som nu icke äger någon provårsanstalt, erhåller tillgång till en dylik motivera en närmare undersökning av möjligheterna att trots de häremot av överstyrelsen framförda betänkligheterna förlägga den nya anstalten till något norrlandsläroverk. I likhet med departementschefen finner utskottet skäl tala för att en dylik utredning kommer till stånd. I det ovissa läge, vari förevarande spörsmål emellertid för närvarande befinner sig, och då resultatet av den av departementschefen angivna undersökningen synes böra avvaktas innan slutlig ståndpunkt från riksdagens sida tages i ärendet, anser utskottet frågan om inrättandet av ett nytt provårsläroverk icke nu moget för en lösning. Utskottet kan alltså icke nu biträda Kungl. Maj:ts förslag härom.

Däremot tillstyrker utskottet, att under nu föreliggande speciella förhållanden åtgärder vidtagas i syfte att tillfälligtvis utöka antalet provårskandidater vid de olika anstalterna. I anslutning till vad i motionen II: 57 föreslagits finner utskottet rimligt att vid sådana provårsläroverk, där mer än elva lärarkandidater mottagas, undervisningsskyldigheten för de rektorer, som tillika äro provårsföreståndare, i viss utsträckning nedsättes. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning i varje särskilt fall medgiva en dylik nedsättning, dock med högst tre undervisningstimmar i veckan. Någon höjning av anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal har utskottet icke ansett av denna anledning erforderlig.

Med vad utskottet sålunda anfört torde nämnda motion i den del, varom nu är fråga, få anses besvarad. Det i motionen II: 57 framställda yrkandet om beviljande av ett belopp å 1,300 kronor för beredande av ökade arvoden åt biträdena å provårsläroverkens rektorsexpeditioner kan utskottet däremot icke biträda och får alltså avstyrka bifall till motionen i denna del.

Departementschefen har föreslagit vidtagande av vissa besparingsåtgärder med avseende å de vid provårsläroverken utgående särskilda arvodena, vilka skulle nedbringas med en tredjedel, men i motsats till statskontoret ansett dessa åtgärder icke böra drabba extra ordinarie lärare hårdare än ordinarie. I sistnämnda avseende ansluter utskottet sig till den av departementschefen uttalade uppfattningen. Utskottet kan emellertid beträffande föreståndararvodet icke finna skäl vara för handen för en reduktion av nu utgående belopp. Såsom i motionen II: 82 närmare framhålles och vilket utskottet anser sig böra understryka är föreståndarens arbete i hög grad betungande. Den härför utgående ersättningen synes redan nu skäligen knappt tillmätt. Utskottet förordar därför för sin del att föreståndararvodet bibehålles vid hittills utgående belopp 1,500 kronor. Vad åter angår arvodena till såväl ordinarie som extra ordinarie lärare vid provårsläroverken anser utskottet — i likhet med vad i motionen II: 82 hävdats — den av departementschefen ifrågasatta reduceringen alltför kraftigt tilltagen om hänsyn tages till det ofta mycket påfrestande arbete, som ankommer på dessa lärare. Utskottet föreslår därför att arvodena tillfälligt sänkas med 60 kronor eller från nu 360 kronor till 300 kronor, vilket belopp statskontoret tillstyrkt för de ordinarie lärarna. Vidkommande handledarna torde icke samma starka skäl kunna åberopas för arvodenas bibehållande vid i huvudsak samma nivå som hittills. Arvodet för handledare av enterminkandidat torde sålunda enligt departementschefens förslag kunna begränsas till 200 kronor för termin och arvodet för handledare av tvåterminkandidat till 100 kronor för termin, vilket med 20 kronor för termin understiger det av departementschefen angivna beloppet. Med vad utskottet härmed anfört har utskottet i huvudsak tillgodosett det i motionen II: 82 framställda förslaget.

Vid bifall till vad utskottet sålunda föreslagit torde delposten till särskilda ersättningar åt lärare vid provårsläroverk kunna uppföras med samma belopp, som av departementschefen angivits eller med 133,300 kronor.»

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag har *första kammaren* bifallit utskottets hemställan samt med avseende å motiveringen, såvitt nu är ifråga, godkänt utskottets yttrande under rubriken »Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t», med den ändring, som för-anleddes av bifall till Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av ett nytt provårsläroverk, medan *andra kammaren* bifallit vad utskottet hemställt samt genom särskilt beslut godkänt utskottets ifrågavarande motivering.

Medan kamrarna i övrigt fattat samstämmade beslut har alltså första kammaren beträffande frågan om inrättande av ett nytt provårsläroverk godkänt Kungl. Maj:ts i ärendet framställda förslag, medan andra kammaren beslutat ansluta sig till utskottets förslag i ämnet.

I anledning av de olika meningar, som sålunda framkommit, finner utskottet sig böra hemställa,

att riksdagen må, båda kamrarna med frånträdande av sina förut i ärendet fattade beslut, godkänna följande motivering:

»Utskottet är — — — något norrlandsläroverk. Utskottet, som biträder departementschefens förslag om upprättande av det ifrågasatta nya provårsläroverket, anser i likhet med departementschefen skäl tala för läroverkets förläggande till Norrland, varför det synes angeläget att detta spörsmål blir föremål för en ingående prövning, innan slutlig ställning till förläggningsfrågan tages från Kungl. Maj:ts sida.

Vidare tillstyrker utskottet — — — denna del.

Departementschefen har — — — framställda förslaget.

Delposten till särskilda ersättningar åt lärare vid provårsläroverk torde kunna uppföras med av Kungl. Maj:t föreslaget belopp 133,300 kronor. Skulle anslagsposten emellertid icke lämna tillgång till bestridande av de med densamma avsedda ändamålen må Kungl. Maj:t överskrida nämnda belopp å 133,300 kronor med högst 15,000 kronor, motsvarande de beräknade kostnaderna för den nya provårsanstalten.»

Stockholm den 22 april 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Per Gustafsson, Pauli, Bernhard Nilsson, Heiding, Sven Larsson, Carlström, Karl Andersson, Berntson* och *Emil Petersson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Prästbol, *Danielsson, Persson* i Falla, *Persson* i Tidaholm, *Holmdahl, Andersson* i Södergård, *Mårtensson, Wallentheim* och *Viklund*.
